

6326 SAYILI TURİST REHBERLİĞİ MESLEK KANUNU VE TURİST REHBERLİĞİ MESLEK YÖNETMELİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON THE TOURIST GUIDANCE PROFESSIONAL
LAW NO. 6326 AND THE TOURIST GUIDANCE PROFESSIONAL
REGULATION

Ali Caner İNCESU*

Gamze KAHRAMAN**

Emine BALCI***

Özet: Bu çalışmanın amacı, 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin anlaşılması güç ifadelerinin daha anlaşılabilir olması ve yoruma açık ifadelerin ise netlik kazanabilmesi için ilgili kanun ve yönetmelik maddeleri üzerinde değerlendirmeler yaparak yapılabilecek düzenlemelere ilişkin öneriler sunmaktır. Zira bu kanun ve yönetmelikte yer alan muğlak ifadelerin turist rehberliği mesleğinin niteliğinin artırılması hususunda engel teşkil ettiği, yapılacak düzenlemelerle hem turist rehberliği mesleğinin niteliğinin hem de turist rehberlerinin mesleki motivasyonlarının artmasına olumlu yönde katkı sunacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada anlaşılması güç ve yoruma açık ifadelerin yerine hangi ifadelerin kanun ve yönetmelik maddelerinde yer alması gerektiği üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm Mevzuatı, Turist Rehberi, Turist Rehberliği Kanunu, Turist Rehberliği Yönetmeliği

Abstract: The aim of this study is to provide suggestions for the arrangements that can be made by making evaluations on the

* Profesyonel Turist Rehberi (İspanyolca), ali.incesu@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0025-4639

** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, kahraman.gamze@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6736-7083

*** Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği, emine.balci@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3387-3011, Makalenin Gönderim Tarihi: 28.07.2023, Kabul Tarihi: 08.06.2023

relevant laws and regulations so that the obscure expressions of the Tourist Guidance Vocational Law No. 6326. Because it is thought that the ambiguous expressions in this law and regulation are an obstacle to increasing the quality of the tourist guiding profession, and it will contribute positively to the increase of both the quality of the tourist guiding profession and the professional motivation of the tourist guides with the arrangements to be made. Therefore, in this study, evaluations were made on which expressions should be included in the articles of law and regulation instead of expressions that are difficult to understand and open to interpretation.

Keywords: Tourism Legislations, Tourist Guide, Tourist Guide Law, Tourist Guide Regulation

GİRİŞ

07.06.2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesi ve 22.06. 2012'de Resmî Gazete'de yayımlanmasının ardından 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu (TRMK) yürürlüğe girmiş ve turist rehberliği kanunla tanımlanan profesyonel bir meslek haline gelmiştir. Söz konusu kanun maddeleri mesleğe ilişkin genel hususları içinde barındırmakla birlikte, Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (TRMY), kanun maddelerinin uygulama esaslarını ele almaktadır.

6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği maddeleri incelendiğinde, bazı kanun ve yönetmelik maddelerinin kapsamının genişletilmesi veya kanun kapsamından tamamen çıkarılması, bazı kanun maddelerinin ise mesleğin niteliğinin arttırılması amacıyla birtakım güncellemelere konu edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira ilgili kanun ve yönetmelik maddeleri incelendiğinde “muğlak” ifadelerle yer verildiği, 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu kapsamında yer alması gereken bir kanun maddesine, seyahat acentelerine ilişkin düzenlemeleri içeren 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'nda yer verildiği görülmektedir. Örneğin, 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'nun 30'uncu maddesi, yasadışı rehberlik faaliyetinde bulunan kişilere ilişkin cezai müeyyideleri ele almaktadır. Ancak söz konusu kanun maddesi, seyahat acentelerine ilişkin düzenlemeleri içeren 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanunu'nda değil 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu içerisinde yer almalıdır ve kanun maddesinin kapsamı genişletilmelidir. Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nin 8'inci maddesinin 2'nci fıkrasının b bendinden yer alan “...Komisyon üyelerinin YDS'den alınan

ilgili mevzuat ile belirlenen geçerlilik süresini yitirmemiş en az 90 puan düzeyinde veya eşdeğerliliği ÖSYM tarafından kabul edilen diğer dil sınavlarından aynı puan alındığı belgesinin olması gereklidir...” ifadesinden, YDS’den 90 ve üzeri alan herkes, rehber adaylarını veya çalışma kartına dil ekletmek isteyen rehberlerin dil becerilerini ölçmeye haizdir anlamı çıkmaktadır. Yukarıda yer alan aynı kanun maddesinin devamında “... Birlik tarafından görevlendirilecek o dilde en az son on yılda sekiz yıl eylemli turist rehberliği yapmış üyelerde yabancı dil yeterlilik belgesi aranmaz...” ifadesi içinde yer alan “son on yılda sekiz yıl eylemlilik” ifadesinin kıstas olarak alınmasındaki sebep tam olarak anlaşılamamaktadır.

Farklı dillerde çalışma kartına sahip yaklaşık 12.000 profesyonel turist rehberini anayasal güvence altına alan turist rehberleri meslek kanunu ve yönetmelik maddelerinin, değişen dünya şartları ve realitede uygulanabilirliğinin de göz önünde bulundurulması ve anlaşılması güç yoruma açık ifadelerden oluşmaması, söz konusu mesleği icra edenlerin mesleki haklarının korunması adına önem arz etmektedir. Kanun ve yönetmelik maddelerinde yapılması icap eden değişikliklerin veya eklemelerin T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turist Rehberleri Odaları Birliği (TUREB) ve meslek odalarının görev alanlarında daha etkin olabilmesi, ilerde doğabilecek hukuki müeyyidelere karşı daha kararlı adımların atılması adına göz ardı edilmemesi gerekir. Bu bağlamda bu çalışmada, Turist Rehberleri Meslek Kanunu ve meslek yönetmeliğinde yer alan bazı maddelerin uygulanabilirliğindeki anlam karmaşaları, uygulamadaki zorlukların giderilmesi, turist rehberliği mesleğinin daha nitelikli bir hale getirilmesi ve teoriden pratiğe geçişteki sorunlarının en aza indirilmesi üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

TUREB, 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu uyarınca kurulmuş, merkezi Ankara olan, kendisine bağlı 13 meslek odası ile tüm Türkiye’de örgütlenmiş bir meslek üst kuruluşudur.¹ Eski adıyla

¹ Turist Rehberleri Odaları Birliği’ne bağlı farklı bölgelerde 7 meslek odası ve 6 bölgesel meslek odası ile toplam 13 meslek odası bulunmaktadır; Adana Bölgesel Turist Rehberleri Odası (ADRO), Ankara Turist Rehberleri Odası (ANRO), Antalya Turist Rehberleri Odası (ARO), Aydın Turist Rehberleri Odası (ATRO), Bursa Bölgesel Turist Rehberleri Odası (BÜRO), Çanakkale Bölgesel Turist Rehberleri Odası (ÇARO), Gaziantep Bölgesel Turist Rehberleri Odası (GARO), İstanbul Tu-

la Turist Rehberleri Birliği 12.09.1998'de İstanbul Rehberler Odası, İzmir Rehberler Odası, Ankara Profesyonel Turizm Rehberleri Derneği ve Antalya Profesyonel Turist Rehberleri Derneği Başkanları tarafından imzalanan bir protokol ile İstanbul'da faaliyete geçmiştir. Birlik, kurulduğu ilk günden itibaren Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nun çıkarılmasına yönelik çalışmalar yürütmüştür.² Kanunen güvence altına alınan turist rehberliği mesleği, geçmişten günümüze kazandığı önem ve gelişme süreci ile turizm sektörünün temel taşları arasında yer almaktadır. Meslek, çok eski dönemlerden bugüne kadar var olsa da profesyonel turist rehberliğinin bir "meslek" olarak kendine yer bulması yakın tarihimiz içerisinde gerçekleşmiştir. Turist rehberliği mesleğini icra etmek isteyen bireylerin kanunda belirtilen birtakım nitelikleri taşıması ve belirli eğitim aşamalarını tamamlamış olması beklenir. Turist rehberliği mesleğine kabul koşulları 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nda belirlenmiştir.

Turist rehberi olarak faaliyette bulunmak isteyen bireyler öncelikle yükseköğretim kurumlarının turist/turizm rehberliği bölümlerinden ön lisans, lisans veya tezli/tezsiz yüksek lisans derecesiyle mezun olmaları zorunludur.³ Ayrıca TUREB tarafından T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı denetim ve gözetiminde açılan sertifika programlarını başarı ile tamamlamaları halinde de adaylar turist rehberliğinin akademik yeterlilik şartını sağlamış olarak kabul edilmektedirler. Ancak akademik gereklilikleri sağlamış olmak turist rehberliği mesleğini icra etmek için yeterli değildir. İlgili akademik bölümlerden mezun olan bireylerin, turist rehberi olarak mesleki faaliyette bulunmaları için kanunda belirtilen diğer şartları da sağlaması gerekmektedir. Mesleğe kabul edilmek için kanun maddelerinde yer alan gerekliliklerin tamamlanmasının akabinde, TUREB tarafından her bir coğrafi bölge için ayrı ayrı düzenlenen uygulama eğitim gezisine katılmaları ve başarı ile tamamlamaları da söz konusu şartlardan bir tanesidir. Adaylar son olarak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kabul

rist Rehberleri Odası (İRO), İzmir Turist Rehberleri Odası (İZRO), Muğla Turist Rehberleri Odası (MUTRO), Nevşehir Turist Rehberleri Odası (NERO), Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası (ŞURO), Trabzon Bölgesel Turist Rehberleri Odası (TRO) (TUREB, s. 2023b).

² TUREB, 2023a

³ YÖK Atlas verilerinde söz konusu bölümler; Turizm Rehberliği, Turist Rehberleri ve Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği olarak adlandırılmaktadır.

edilmiş, bakanlık denetim ve gözetimi altında TUREB tarafından icra edilecek yabancı dil sınavlarının en az birinden ya da yetkili kurum ve kuruluşların yapacakları dil sınavlarından 75 puan ve üzerinde not alarak başarılı olmalıdırlar.⁴

Mesleğe giriş koşullarının tamamını sağlayan kişiler T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen turist rehberliği ruhsatnamesi ile ikametlerinin bulunduğu bölgeye bağlı yetkili meslek odasına kayıt yaptırmak zorundadır.⁵ Meslek odası kaydının tamamlanmasının ardından eylemli turist rehberliği faaliyetinde bulunacak rehber adayları, çalışma kartı alabilmek için TUREB'e başvuruda bulunmak durumundadırlar.⁶ Eylemli turist rehberi, çalışma kartına sahip, aktif olarak çalışacak turist rehberlerini ifade ederken, eylemsiz turist rehberi ise çalışma kartı temin etmeyen, aktif olarak mesleki faaliyette bulunmayan rehberleri ifade etmektedir.⁷ Turist rehberleri, Türkçe dilinde veya sadece çalışma kartlarında yazan yabancı dilde ve bölgede turistlere rehberlik hizmeti verebilmektedirler.⁸

2. TURİST REHBERLİĞİ MESLEK KANUNU VE MESLEK YÖNETMELİĞİ MADDELERİNDE REVİZE ÖNERİLERİ

Profesyonel turist rehberi çalışma kartına sahip olma koşullarından akademik gerekliliğe ilişkin Turist Rehberleri Meslek Kanunu maddesi şöyledir:

Üniversitelerin turist rehberliği bölümlerinin ön lisans, lisans veya yüksek lisans programlarından mezun olmak veya üniversitelerin turist rehberliği bölümü dışındaki diğer bölümlerinden en az lisans düzeyinde mezun olduktan sonra, birliklerin ve Türkiye Seyahat Acentaları Birliğinin ortak önerileri ve Bakanlığın onayıyla turizm sektörünün ihtiyaçları da dikkate alınarak belirlenen dillerde, gerektiği hâllerde belirlenen bölgelerde, yönetmelikle kurs ve sınavlara ilişkin belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde Bakanlığın gözetimi ve denetimi altında birlikler tarafından düzenlenen ülkesel veya bölgesel turist rehberliği sertifika programını başarıyla tamamlamak.⁹

⁴ TRMK, md 3/1

⁵ TRMY, md 33

⁶ TRMY, md 27

⁷ TRMY, md 3/f/g

⁸ TRMY, md 29

⁹ TRMK, md 3/1/c

Üniversitelerin ön lisans, lisans, tezli/tezsiz yüksek lisans programlarının herhangi birinden mezun olan bireyler, kanunda belirtilen ek şartları da sağlaması şartıyla “profesyonel turist rehberi” olarak ruhsatname alabilmekte ve mesleki faaliyetlerini icra edebilmektedirler. Turist rehberliği mesleğini icra edecek rehberlerin daha nitelikli olması, rehberlik mesleğinin daha itibarlı bir konumda yer alması ve turist rehberliği mesleğinin “kolay erişilebilen” bir meslek olarak algılanmasının önüne geçmek adına, meslek yüksekokulları ve tezsiz yüksek lisans programlarının akademik yeterlilik kapsamından çıkarılması daha uygun olacaktır. Akademik gerekliliklerinin kapsamının genişleterek, yükseköğretim kurumlarının turist rehberliğine ilişkin bölümlerinin 4 yıllık fakülte, tezli yüksek lisans ve doktora programlarından mezun rehber adaylarının mesleğe kabul edilmesi koşulu getirilmelidir. Nasıl ki bir sertifika programıyla hekim olunamıyorsa, turist rehberliği mesleğini icra edebilmek adına sertifika programlarının rehberlik mesleğinin icrası için yeterlilik unsuru olarak görülmesi hususu tamamen yürürlükten kaldırılması gereken bir husustur. Kanun maddelerinde uygulanan değişikliklerin meslek yönetmeliğindeki karşılığı da kanun maddelerinde yapılan değişiklikler çerçevesinde yeniden düzenlenmelidir.

Mesleğe kabul koşullarında mutlaka yer alması gereken bir diğer husus ise alanında uzman bir hekim tarafından tetkiki yapılması koşuluyla; ileri derecede anksiyete ve sosyal anksiyete bozukluğu, bipolar bozukluk, ileri derecede dikkat eksikliği, ileri derecede uyku bozuklukları, mesleğin icrasına engel obsesif kompulsif bozukluklar, panik bozukluk, ileri derece stres bozukluğu, şizofreni, mesleğin icrasına engel spesifik fobiler, alkol ve narkotik madde kullanımı ile ilgili bozukluklar vb. psikiyatrik rahatsızlıklardan biri veya birkaçının rehber adayında mevcut olmadığına ilişkin bakanlıkça belirlenen tam teşekküllü bir hastaneden alınan sağlık raporunun ibraz edilmesi hususunun aranması ve bahse konu psikiyatrik muayene raporlarının 5 yılda bir periyodik yenilenerek T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na veya bakanlıkça belirlenen kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına (TUREB veya meslek odalarına) ibrazı zorunlu kılınmalıdır. Profesyonel turist rehberliği mesleğinin temelinde “insan” faktörü yatmaktadır. Mesleği gereği sürekli insanlarla diyalog halinde olmak zorunda olan rehberlerin ruh sağlığının yerinde olması esastır. Rehber, bir kriz anında turist bireyleri yönlendirebilmeli, kriz yönetimini

profesyonel bir şekilde icra etmelidir. Konuya ilişkin örnek vermek gerekirse, tur esnasında yaşanması muhtemel bir trafik kazası, rehberin hali hazırda var olan psikolojik bir rahatsızlığını tetikleyebilir. Tetiklenen psikolojik rahatsızlığı sebebiyle aşırı derecede paniğe kapılabilir veya yaşadığı vahim olayın etkisiyle tamamen kendisini dışa kapatıp, yaşanan olaya kayıtsız kalabilir. Bu durum hem kendisine hem de araç içindekilere fazlasıyla zarar verebilir, can kaybına dönüşebilecek sorunlara yol açabilir.

Turizm, hassas dengeler üzerine oturtulmuş, zamana riayetin esas olduğu bir sektördür. İşleyişte yaşanan küçük bir aksaklık bile dönüşü olmayan maddi manevi zararlara yol açabilmektedir. Rehberler, genel olarak güne erken saatlerde başlamaktadırlar. Yukarıda adı geçen rahatsızlıklar arasından sabah uyanma güçlüğüne sebebiyet verenler, zincirleme bir şekilde telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilir. Örneğin, paket tur programı kapsamında yabancı bir turist grubuna 5 günlük süreyle rehberlik yapacak bireyin sabah saatlerinde uyanamaması tur akışının aksamasına neden olur. Akışın aksaması, bir sonraki destinasyonun ya ziyaret edilememesi ya da tur programında yazan bir ziyaret noktasının zorunlu olarak kapsam dışı bırakılması anlamına gelecektir. Ziyaret destinasyonlarından bir veya birkaçının kapsam dışı bırakılması neticesinde, turist kafilesi konuyla ilgili şikâyetini seyahat acentesine bildirecektir. Akabinde, ücretini ödediği hizmetten faydalanamayan turist grubu hizmeti satın aldığı seyahat acentesinden para iadesi talep edecektir. Bu durum seyahat acentelerinin prestijine zarar verir. Ancak problemler sadece prestij ile sınırlı kalmayabilir. Talihsiz olayın nerede yaşandığına bağlı olarak değişmekle birlikte, söz konusu turistler rehber sorumsuzluğu nedeniyle uçaklarını kaçırabilirler. Bu durum turistin kendisinden kaynaklanmadığı için seyahat acentesi bahse konu masrafı karşılamak durumunda kalacaktır. Kuvvetle muhtemel yaşanabilecek bu hadisenin tüm faturası da turist rehberine kesilecektir. Örnek olayda ifade edildiği üzere basit bir olay gibi görünen uyanma problemi; rehberin ve acentenin prestij kaybetmesi ve telafisi mümkün olmayan maddi zararlara dönüşebilme potansiyeli oldukça yüksektir. Kaleme alınan örneklerin kapsamı genişletilebilir. Bu ve bunun gibi olumsuz durumların önüne geçebilmek adına rehberlerin psikiyatri muayenesine düzenli ve kapsamlı bir biçimde tabi tutulması gerekmektedir.

Güncellenmesi yapılması gereken bir diğer madde, eylemli ve eylemsiz turist rehberliği konusudur:

*Eylemli ve eylemsiz turist rehberlerinin ad, soyadı ve sicil numaraları ilgili birliğin resmî internet sitesinde yayınlanır. Meslek sadece eylemli turist rehberleri tarafından icra edilebilir. Eylemli turist rehberi olabilmek için bir yıl süreyle geçerli olan çalışma kartının alınması zorunludur. Odaya üyelik koşullarını kaybetmiş veya odaya karşı yükümlülüklerini yerine getirmemiş olanlara çalışma kartı verilmez. Çalışma kartı almayan veya eylemsiz turist rehberi olarak kalmak üzere yazılı beyanda bulunan turist rehberleri eylemsiz turist rehberi olarak sicile işlenir. Eylemsiz turist rehberleri, meslek kuruluşları organlarının seçimlerinde oy kullanamaz ve bu organlarda görev alamazlar. Aralıksız sekiz yıl süreyle eylemsiz turist rehberi olarak kalanların eylemli turist rehberi olabilmeleri için, Bakanlık tarafından yapılan sınava katılarak başarılı olmaları gerekir.*¹⁰

Çalışma kartına sahip tüm rehberlerin Turist Rehberleri Odaları Birliği resmi internet sayfasında, profesyonel turist rehberlerinin eylemli mi yoksa eylemsiz mi mesleklerini icra ettiği bilgisine ulaşılabilmektedir. 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun "Her ne şekilde olursa olsun devamlı olarak mesleki faaliyette bulunduğunu gösteren ilanlar yapmak" maddesi gereğince rehberlerin vergilendirmeye tabi tutulması konusunu gündeme getirmektedir.¹¹ Eylemli turist rehberi, çalışma kartına sahip ve turist rehberliği mesleğini yapabilecek durumda olan turist rehberini ifade ettiğinden, eylemli turist rehberlerinin bilgilerinin bahse konu kurumun web sitesinde yayınlanması hususunun ilan niteliği taşıyabileceği ve bu sebeple de vergiye konu edilebilecekleri düşüncesini oluşturması nedeniyle, turist rehberlerinin bilgilerinin birlik web sitesinde yayınlanmasına ilişkin madde, Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nda yeniden düzenlenmeli veya yürürlükten kaldırılmalıdır. Ayrıca aralıksız sekiz yıl eylemsiz kalan turist rehberleri bakanlık tarafından yapılacak sınav sonucunda başarılı olmaları halinde eylemli turist rehberi olabilmektedirler. Ancak turist rehberliği mesleğinin ikinci bir meslek olarak görülmemesi ve rehberlerin mesleklerinden uzun süre ayrı kalmamaları için bu sürenin daha kısa olması hususu değerlendirilmelidir.

¹⁰ TRMK, md 4/1

¹¹ VUK, md 155/3

Kanunda yapılması gereken düzenlemelerden bir diğeri ise belgesiz rehberlik (sahte rehberlik) ile ilgilidir:

*İkinci fıkrada yasaklanan fiilleri işleyenler ile ruhsatname sahibi olmadan veya meslekten geçici olarak menedilmiş veya çıkarılmış olmasına rağmen turist rehberliği hizmeti sunanlar, birlik tarafından veya ilgili mülki idare amirlerince faaliyetten men edilir ve durum en geç üç gün içinde Cumhuriyet savcılığına bildirilir.*¹²

Belgesiz turist rehberliği faaliyeti ile ilgili olarak 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu'nun 30'uncu maddesinde yer alan *"Bakanlıktan belge almaksızın rehberlik faaliyetinde bulunanlar hakkında, mülki amir tarafından beş yüz Türk lirasından iki bin Türk lirasına kadar idarî para cezasına hükmolunur"* ifadesi belgesiz seyahat acenteciliği kapsamına ilişkin bir kanun maddesi değildir. İş bu sebeple, "belgesiz rehberlik (sahte rehberlik)" konusunu içeren bir hüküm olması sebebiyle söz konusu kanun maddesinin, 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu kapsamına alınması gereklidir. "Belgesiz rehberlik" ya da "ruhsatname sahibi olmadan rehberlik" gibi tanımların yerine turist rehberliği mesleğini icra etme salahiyetine haiz olmayan kişilerin illegal rehberlik girişimleri tanımlanırken, "sahte rehberlik" ibaresinin kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. Sahte doktor, sahte avukat vb. yasadışı mesleki faaliyetleri tanımlarken kullanılan "sahte" ifadesinin, profesyonel turist rehberliği mesleğini yasalara aykırı bir biçimde icra eden şahıslar için de ele alınmalıdır.

1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu'nun 30'uncu maddesinde belirtilen yasadışı rehberlik faaliyetinin cezalandırma usullerine ilişkin hususun Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nda yer alması gerekliliğine ek olarak, kanun maddesi içinde yer alan para cezası miktarlarında *"...beş yüz Türk lirasından iki bin Türk lirasına kadar ..."* şeklinde bir sınırlama getirilmemesi gerekir. Bu tür ifadelerin yerine, "her yıl bakanlıkça belirlenen günlük tur yevmiyesinin on katı" veya "paket tur ücretinin yirmi katı" şeklinde ifadelerin kullanılması daha doğru olacaktır. Çünkü sahte rehberlik faaliyetinde bulunan kişi kanun maddesinde yer alan müeyyide tutarının üzerinde bir miktarı hali hazırda sahte rehberlik faaliyetlerinden elde

¹² TRMK, md 7/4

edebilmektedir. Söz konusu para cezası tutarlarının sınırlamaya tabi tutulması, cezai müeyyidenin caydırıcılık unsurunu ortadan kaldırmaktadır. Ceza tutarlarını sınırlayan ifadeler yer verilmemesi, aynı zamanda kanun ve yönetmelik maddelerinin sürekli güncellenmesi gerekliliğini de ortadan kaldırmış olacaktır.

Konu, Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği maddeleri açısından ele alındığında;

*Yabancı dil yeterlilik belgesi: Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) alınan ilgili mevzuat ile belirlenen geçerlilik süresini yitirmemiş en az 75 puan düzeyinde veya bu puana denkliği ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından belirlenen eşdeğer belgenin aslı veya onaylı örneğini.*¹³

*Yabancı dil sınavı; önce sözlü, sonra yazılı olarak yapılır. Sözlü sınavdan yüz (100) üzerinden en az 75 puan alan adaylar başarılı sayılır. Sözlü sınavda başarılı olan adaylar yazılı sınava katılmaya hak kazanırlar. Yazılı sınavda başarılı olabilmek için 100 üzerinden en az 75 puan almak gerekir. Yazılı sınavda başarılı olamayanlar mülakat sınavına katılamaz. Geçerli yabancı dil yeterlilik belgesine sahip olanlar yabancı dil yazılı sınavından muaf tutulur.*¹⁴

Yukarıda yer alan maddelerden anlaşılacağı üzere ÖSYM tarafından okuma ve dil bilgisi becerilerinin test edildiği Yabancı Dil Sınavı'ndan 75 ve üzeri puan alan rehber adayları mesleki kabul koşullarından biri olan yabancı dil aşamasını başarılı bir şekilde tamamlamış olmaktadır. Turist rehberliği, sözlü iletişim becerilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bir meslektir. Rehber adayları sadece okuma ve dil bilgisi değil, aynı zamanda konuşma, dinleme ve yazma becerilerini de iyi derecede kullanabilmelidirler. Profesyonel turist rehberinin en azından bir yabancı dile iyi derecede hâkim olmasının önemi dikkate alındığında, rehber adaylarının sadece okuma ve dilbilgisi becerilerinin ölçüme tabi tutulduğu YDS'nin, rehber adaylarının veya çalışma kartına yeni bir yabancı dil ekletmek isteyen rehberlerin yabancı dil bilgisinde ölçüt olarak alınması doğru değildir. YDS'nin yerine ÖSYM tarafından eş değerliği kabul gören okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini ölçen TOEFL, IELTS, DELE, CELI vb. sınavlardan elde edilen sonuçların dil

¹³ TRMY, md 3/1/s

¹⁴ TRMY, md 8/4/b

becerileri bakımından bir kıstas olarak alınması, rehberlerin yabancı dil konusunda daha nitelikli olmasını sağlayacaktır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı denetim ve gözetiminde TUREB tarafından icra edilen Yabancı Dil Seviye Tespit ve Dil Ekletme Sınavlarının uygulama esaslarında köklü olarak bir değişime gidilmesi gerekliliği de dikkate alınmalıdır. Söz konusu sınavların ölçme ve değerlendirme etaplarından idari işleyişe kadar birtakım değişikliklerin yapılması günümüzde zorunlu hale gelmiştir. TUREB tarafından icra edilen yabancı dil sınavlarında rehber adaylarının konuşma becerilerinin en azından bir arkeolojik alanın tanıtımını genel hatlarıyla ve doğru bir dil bilgisiyle ifade edebilecek düzeyde olup olmadığı ölçülmelidir. Jüri üyeleri ile rehber adayı arasında sıklıkla diyalog kurularak, adayın dinleme becerileri birkaç yönden teste tabi tutulmalıdır. Yazılı sınavda da hem okuma hem de yazma becerilerinin uygun zorluk seviyesinin altında olmamak koşulu ile test edilmesi, sınavın niteliği bakımından oldukça mühimdir.

TUREB tarafından organize edilen yabancı dil sınavlarının uygulanmasına ilişkin yabancı dil sınavında görev alacak jüri üyelerinin nitelikleri meslek yönetmeliğinde şu şekilde ifade edilmektedir:

Her yabancı dil için ayrı sınav komisyonu oluşturulur. Yabancı dil sınav komisyonu, Birlikçe görevlendirilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşur. Komisyon üyelerinin YDS'den alınan ilgili mevzuat ile belirlenen geçerlilik süresini yitirmemiş en az 90 puan düzeyinde veya eşdeğerliliği ÖSYM tarafından kabul edilen diğer dil sınavlarından aynı puan alındığı belgesinin olması gereklidir. Ancak, o dilin eğitimini veren öğretim üyeleri ile öğretim görevlileri ve Birlik tarafından görevlendirilecek o dilde en az son on yılda sekiz yıl eylemli turist rehberliği yapmış üyelerde yabancı dil yeterlilik belgesi aranmaz. İngilizce, Almanca, Fransızca dışındaki dillerde komisyon oluşturulmasında güçlüklerle karşılaşıldığında, komisyon, daha az üyeden oluşturulabilir ve bu fıkradaki şartlar aranmaz.¹⁵

Yukarıda yer alan yönetmelik maddesinin kapsamı değiştirilmeli ve genişletilmelidir. Değiştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi lazım gelen hususlar şu şekildedir;

¹⁵ TRMY, md 8/2/b

- Sınav komisyon üyelerinin YDS'den en az 90 alması şartı tek başına bir yeterlilik unsuru olarak görülmemeli ve yürürlükten kaldırılmalıdır. Sadece ÖSYM tarafından eş değeri kabul edilen ve okuma, konuşma, yazma ve dinleme becerilerini ölçen yabancı dil sınavlarından alınan puanların kıstas olarak ele alınması, rehber adaylarının yabancı dil becerilerini ölçen sınav komisyon üyelerinin de haiz oldukları yabancı dil becerilerinde yetkin olduğunu kanıtlar nitelikte olacaktır. Ayrıca "...Komisyon üyelerinin YDS'den alınan ilgili mevzuat ile belirlenen geçerlilik süresini yitirmemiş en az 90 puan düzeyinde veya..." yönetmelik maddesinden anlaşılacağı üzere YDS notu 90 ve üzeri olan "herhangi bir kişi" sınav komisyon üyesi olabilmektedir. Söz konusu ifadenin yönetmelik maddesinden çıkarılması ve yerine "Sınav komisyon üyeleri, ÖSYM tarafından eş değeri kabul edilen, okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini ölçen asgari C1 düzeyinde nota sahip, Yükseköğretim Kurulu'na bağlı kurumlarda görevli akademisyenler veya kamu kurum ve kuruluşlarında görevli kişiler arasından seçilir" ifadesi eklenmeli veya bu örnek bende anlamca yakın bir ifade yürürlüğe konmalıdır. Yükseköğretim kurumlarının yabancı dil bölümlerinde görevli akademisyenler için sınav notu şartı aranmamalıdır.
- "...Birlik tarafından görevlendirilecek o dilde en az son on yılda sekiz yıl eylemli turist rehberliği yapmış üyelerde yabancı dil yeterlilik belgesi aranmaz..." ifadesiyle tam olarak ifade edilmek istenenin ne olduğu, son on yılda sekiz yıl eylemli rehber olarak çalışmak ile son sekiz yılda eylemli olarak rehberlik faaliyetinde bulunmak arasında ne gibi bir fark bulunduğu yeterince anlaşılır değildir. Burada önemli olan, rehber kişinin sekiz yıl bilfiil rehberlik mesleğini icra etmesi olduğundan "on yılda" ifadesinin yönetmelik maddesinde yer almasının bir anlamı bulunmamaktadır. İfade edilmek istenen, rehber kişinin on yıllık mesleki tecrübeye sahip olması ise iki yıl boyunca eylemsiz rehber statüsünde yer alan bir rehberin mesleki faaliyette aktif olarak yer almadığı, dolayısıyla eylemsiz geçirilen süre zarfında yabancı dil becerilerinin bir kısmının kullanılamayacağı anlamına gelmektedir. Görüldüğü üzere, "son on yılda" ifadesinin yönetmelik maddesine anlamlı bir katkısının bulunmadığı açıktır. Bu ifadenin yerine "son sekiz yılda aralıksız eylemli rehber olmak veya son on yılda aralıksız eylemli rehberlik

faaliyetinde bulunmuş olmak” gibi sınırları net bir şekilde belirlenmiş, anlam karmaşasına sebebiyet vermeyen ifadelerin yer alması yönetmelik maddesini daha anlaşılır bir hale getirmektedir. Ancak, bir profesyonel turist rehberinin son on yılda veya sekiz yılda eylemli olarak rehberlik mesleğini icra etmesi demek o kişinin çalışma kartında yer alan yabancı dili aktif olarak kullandığı anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla profesyonel turist rehberlerinin sınav komisyonuna seçilmesi hususunda bir değerlendirme yapmanın oldukça güç olduğu görülmektedir. Zira profesyonel turist rehberleri, çalışma kartlarında yer alan yabancı dilde rehberlik mesleğini icra etmek zorunda değildirler. Türkçe dilinde de yerli turistlere hizmet verebilmektedirler. Böylece uzun yıllar eylemli olarak sadece Türkçe dilinde rehberlik hizmeti sunan profesyonel turist rehberlerinin TUREB tarafından sınav komisyon üyesi olarak seçilmesi muhtemel gözükmemektedir. Bir başka deyişle, sınav komisyonuna seçilmesi muhtemel profesyonel turist rehberinin ilgili yabancı dil yetkinliğinin sınavı icra eden kurum veya kurumlar tarafından değerlendirilmesinde sıkıntı yaşandığı düşünülmektedir. Söz konusu sıkıntının giderilmesi için sınav komisyonuna alınması planlanan adaylarda YDS ve benzer içerikli sınavlar dışında yabancı dil becerilerini kapsamlı bir şekilde ölçen yabancı dil sınavlarının birinden, geçerlilik süresi devam eden en az C1 seviyesinde bir dil yetkinliği aranması gerekmektedir.

Yukarıda ifade edilen öneri, “C1 düzeyinde yabancı dil becerisine sahip olmayan bir profesyonel turist rehberi sınav komisyon üyesi olarak seçilemiyorsa o halde rehberlik mesleğini de icra etmemeli” düşüncesini doğurabilir. Ancak, Her profesyonel turist rehberinin sınav komisyonunda yer alabilecek nitelikte olması beklenemez. Zira yukarıda da ifade edildiği üzere sınav komisyonuna alınması planlanan profesyonel turist rehberinin çalışma kartında yer alan yabancı dilde eylemli olsa dahi aktif olarak rehberlik yaptığına dair bir ölçüt bulunmamaktadır. Bu durum tek başına, yönetmelik maddesinde belirtilen süre şartını sağlayan her eylemli rehberin sınav komisyon üyesi olmayacağını en belirgin göstergesi olarak ele alınmalıdır.

Uygulama gezilerine ilişkin meslek yönetmeliğinde yer alan ifade aşağıdaki gibidir;

*“Uygulama gezilerinde, geziye çıkacak araç sayısı kadar turist rehberi, turist rehberliği mesleğini son on yılda en az sekiz yıldır fiilen icra eden eylemli ülkesel turist rehberleri arasından belirlenerek, program yöneticisi tarafından Birlik başkanının onayına sunulur”.*¹⁶

TRMY m. 8/2/b’de yer alan “son on yılda sekiz yıl eylemli fiilen rehberlik faaliyetinde bulunmak” ifadesinde değiştirilmesi lazım gelen ifade, aynı şekilde TRMY, m. 14/4 için de uygulanmalıdır. Son on yılda sekiz yıl eylemli olarak rehberlik yapan bir bireyin uygulama eğitim gezilerinde rehber adaylarına bölge veya bölgelere ilişkin eğitim verebilecek nitelikte olduğu kanaatine tam olarak nasıl varıldığı, konuyla ilgili rehberlerde aranan niteliklerin tam olarak neler olduğu hususunda ilgili yönetmelik ve kanun maddeleri tekrar incelendiğinde konuya ilişkin muğlaklık olduğu, uygulama eğitim gezilerine liderlik eden rehberlerin referans yoluyla veya kurum inisiyatifiyle seçildiği düşüncesi-ne sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla uygulama eğitim gezilerine rehberlik edecek bireylerin seçimi konusunda yönetmelikte daha belirgin olan, ucu açık olmayan ifadelerin yer alması gerekmektedir.

Örneğin;

- Uygulama eğitim gezilerine rehberlik yapacak bireylerin kaç yıl eylemli rehber olarak çalıştığı değil, alanında ne kadar nitelikli bir rehber olduğu hususu kıstas olarak alınmalıdır. Uygulama eğitim gezilerinde görevlendirilecek turist rehberlerinin, sicillerinde turist rehberi olarak görevlendirilecekleri bölge ile ilgili en az bir uzmanlık eğitimi almış olmasına ilişkin bir zorunluluğun aranması, yetkinliklerinin değerlendirilmesi sürecini somut bir kritere bağlayacaktır.
- Uygulama eğitim gezilerinde görev alacak rehberlerin bakanlık denetim ve gözetimi altında TUREB tarafından organize edilecek ve eğitmenlik vasıflarını ölçen bir sınava tabi tutulmaları, sınavdan başarılı olan rehberlerin tıpkı uzmanlık eğitim bilgilerinin sicillerine işlendiği gibi “eğitmen rehber” vb. ek tanımlamalar yapılması ve böylece uygulama eğitim gezilerinde görev alacak rehberlerin bahse konu sınavlardan başarılı olan rehberler arasından seçilmesi kriteri eklenebilir.

¹⁶ TRMY, md 14/4

- Yönetmelik maddesinde yer alan “ülkesel rehber” kısıtlaması yürürlükten kaldırılmalıdır. Çünkü, ülkesel eylemli turist rehberlerinin uygulama gezisinin düzenleneceği bölge ya da bölgelerdeki mesleki yetkinliğinin üst düzeyde olduğu kanaatine direkt olarak varılması düşündürücü bir detaydır. Uzun yıllar tek bir coğrafi bölgede rehberlik faaliyetinde bulunan bireylerin de varlığı söz konusu olabilir. Bir başka ifadeyle, örneğin uzun yıllar sadece Doğu Anadolu Bölgesi’nde bölgesel rehberlik yapan bir birey ile Ege Bölgesi’nde yoğunlukla faaliyet gösteren ülkesel bir rehberin Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki mesleki performansının aynı düzeyde olması beklenemez. Bu sebeple, uygulama eğitim gezilerinde görev alacak rehberlerin “ülkesel rehber” olması şartı pratikte çok anlamlı gözükmemektedir.
- Yapılacak ek bir düzenlemeyle kamu üniversitelerinin turist rehberliği bölümlerinde görevli rehber-akademisyenlerin herhangi bir onaya veya izine gerek kalmaksızın kamu görevlerini aksatmayacak şekilde “eylemli profesyonel turist rehberi” olarak görev yapmalarının önündeki belirsizliklerin tamamen ortadan kaldırılarak, rehber-akademisyenlerin uygulama eğitim gezilerinde ek bir koşul aranmaksızın görev alması sağlanabilir. Vakıf üniversitelerinde görevli rehber-akademisyenlerin kanuni açıdan profesyonel turist rehberi olarak görev yapmalarında bir sakınca bulunmadığı için uygulama eğitim gezilerine eğitimci-rehber sıfatı altında planlanmasında bir sakınca gözükmemektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada, 2012 yılında profesyonel turist rehberliği mesleğine ilişkin yürürlüğe giren 6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği maddelerinde birtakım güncellemeler yapılması gerektiği iddiasından yola çıkılarak ilgili kanun ve yönetmelik maddelerini değerlendirilmiştir. Söz konusu maddeler incelendiğinde muğlak ifadelerin varlığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda yukarıda da değinilen bazı kanun ve yönetmelik maddelerinin uygulanması sırasında tam olarak bir fikir birliğine varılmasının güç olduğu düşünülmektedir. Turist rehberliği mesleğinin itibarını yükseltmek ve daha nitelikli olması adına çalışma kapsamında ifade edilen kanun ve yönetmelik maddelerinin güncellenmesi veya modern

çağın gerekliliklerini karşılayacak şekilde düzenlenmesi esastır. Turist rehberliği mesleğini icra edebilmek adına belirli kapsam ve sınırları içinde barındıran kanun ve yönetmelik maddelerinin anlaşılması güç, işlevsiz ifadelerden arındırılması gerekmektedir.

Kanun ve yönetmelik maddelerinin güncellenmesi veya ek maddelerin gerekliliğine ilişkin TUREB ve meslek odaları tarafından yeni bir çalışma yapılarak, bu alanda yapılmış akademik yayınlar da göz önünde bulundurularak yeni bir kanun ve yönetmelik taslağı hazırlanmalıdır. Ayrıca bahse konu kanun ve yönetmelik taslağının ivedilikle yürürlüğe konulması adına gerekli adımların mümkün olan en kısa sürede atılması mesleğin geleceği bakımından oldukça önemlidir. Bunlara ek olarak, daha önce kanun ve yönetmelik maddelerinin iyileştirilmesine yönelik bir çalışma gerçekleştirildiyse, kaleme alınan farklı görüşler, fikirler değerlendirme kapsamına alınmalı, yapılacak kapsamlı bir analiz neticesinde hüküm kılınan ifadeler kanun ve yönetmelik taslağında yer almalıdır.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen kanun ve yönetmelik maddelerinin tahlili ve konuya ilişkin olarak ek önerilere de yer verilmiştir.

Turist rehberleri yaklaşık 12.000 kişiden oluşan büyük bir meslek grubudur.¹⁷ Söz konusu meslek içinde, çok farklı alanlarda ihtisas yapmış bireyler de yer almaktadır. Bu bağlamda, bazı meslek gruplarında uygulanan meslek içi hiyerarşik sınıflandırmalara turist rehberliği mesleği içinde de yer verilmesi mümkündür. Örneğin; uzman doktor, başmühendis, I, II ve III. kademe antrenör gibi uygulamaların turist rehberleri için de hayata geçirilmesi uygun bir adım olabilir. Profesyonel rehberler için de “ülkesel uzman rehber” “bölgesel uzman rehber” veya I. kademe, II. kademe rehber gibi sınıflandırma yoluna gidilebilir. Böylece ihtisas sahibi veya alanında daha tecrübeli rehberleri, henüz mesleğinde tecrübe kazanma aşamasında olan veya özel bir ihtisas alanı bulunmayan rehberlerden ayırmak mümkün olabilecektir. Bu durum aynı zamanda turist rehberlerinin mesleki motivasyonları artırılabilceği gibi taban ücretlerin belirlenmesinde de bu ayrım dikkate alınabilir.

¹⁷ İfade edilen profesyonel turist rehberleri sayısı TUREB verilerinden derlenmiştir. Meslek odalarına kayıtlı rehberlerin sayısı her geçen gün değişiklik gösterebilmektedir.

Profesyonel turist rehberlerinin mesleğe ilişkin motivasyonlarının ve mesleklerine bağlılıklarının artırılması için yapılabilecek bir diğer düzenleme, rehberlerin akademik unvanlarını çalışma kartlarında kullanabilmesidir. Rehber, çalışma kartında yer alan isim hanesinin önüne akademik unvanını (Dr., Doç. Dr., Prof. Dr.) ekletebilmelidir. Ayrıca, profesyonel rehberlik yapan bireylerin turizm alanıyla doğrudan ilişkili bir başka akademik alanda yetkinlikleri varsa (arkeolog, sanat tarihçisi vb.), bu yetkinlerinde çalışma kartında yer alması sağlanabilir. Zira yeni mezun bir rehberin mesleğinde yirmi yıl sonra da aynı noktada olacağını düşünmesi karamsarlık yaratabilir. Ancak, akademik eğitimlerle veya ihtisas sahibi olduğu diğer akademik disiplinlerden elde edeceği derecelerin meslek yaşamında ve kendisine gelecekte fayda sağlayacağı bilincinde olan rehberler, mesleki yaşamına daha pozitif bakabilecektir. Bunlara ek olarak, zaman içinde kendini akademik ve kişisel olarak geliştiren rehberler emsalleri arasında temayüz ederek rekabet avantajını ellerinde bulundurabilirler. Diğer mesleklerde olduğu gibi turist rehberliği mesleğinde de bireyler arasında belirgin farkların oluşmasına sebebiyet verebilirler. Mesleğinin ilk yıllarındaki rehberler için bir rol model olabilirler. Çalışmada yer alan tüm önerilerin kanun ve yönetmelik kapsamına alınıp uygulamaya konu edilmesi, devrim niteliğinde bir adım olacak ve mesleki kalitenin en üst seviyelere taşınmasına vesile olacaktır.

Kaynakça

İnternet Kaynakları

- TUREB. (2023a). Hakkımızda. Turist Rehberleri Odaları Birliği: <https://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/50> Erişim Tarihi: 08.01.2023.
- TUREB. (2023b). Üye Odalar. Turist Rehberleri Odaları Birliği: <https://www.tureb.org.tr/tr/Oda> Erişim Tarihi: 08.01.2023.
- YÖK. (2023). Yükseköğretim Program Atlası. Yükseköğretim Kurulu: <https://yokatlas.yok.gov.tr/index.php> Erişim Tarihi: 10.01.2023.

